

Angeri menukas debüüt La Scalas

Arne Mikk

Ooperimaailmas on 1778. aastal avatud Milano La Scala erilises seisuses kui elav ajalugu, pühamu ja kõigi lauljate unistuste paik. Kui La Scala andis 1964. aastal esimesed külalissetendused Moskva Suure teatri laval, siis oli see unustamatu ooperipidu ka paljudele estoonlyastele. Meie esimesed noored lauljad, kes pääsesid oma oskusi lihvimise La Scala laulukooli, olid **Hendrik Krumm**, **Anu Kaal** ja **Mati Palm**. Hiljem õnnestus **Helvi Raamatul** ka osaleda Stravinski ooperi „Mavra” etendustes Piccola Scala laval. Mitmel hooajal on La Scala balletitrupi oskusi lihvinud **Tiit Härm** ja sealseid etendusi juhitanud **Vello Pähn**. Eesti lauljatest esimesena pääses La Scala põhilavale **Annely Peebo** Karolka osas Janáčeki „Jenůfa” lavastustes (2007), olles varem üles astunud Dorabellana Mozarti „Cosi fan tutte’s” Piccola Scala laval.

28. veebruaril aga esietendus seal Wagneri ooper „Lendav hollandlane”, kus Dalandina debüteeris **Ain Anger** (kokku kuus etendust). Tema partneriteks olid kõik väga tuntud Wagneri-interpreetid: nimiosas Bryn Terfel, Sentat laulis Anja Kampe ja Erikut Klaus Florian Vogt. Dirigeeris **Hartmut Haenchen**, kes on, muide, 1977. aasta detsembris juhitanud Estonia

teatris Verdi reekviemi. Vahepealsed aastad on dirigendi viinud juba paljudesse Euroopa suurlinnadesse.

Bryn Terfel oma fenomenaaalse hääle ja võimsa kujuga on Hollandlase rolliks nagu loodud. Paljude etenduste ja plaadistuste kaudu on tema häälede salvestunud uskumatu rikkaste värvide valik. Kui Terfeliga kohtus Ain Anger laval esimest korda, siis **Anja Kampe** ja **Klaus Florian Vogt** esinesid koos temaga ka möödunud aastal Münchenis Wagneri „Valküüri” lavastuses. Mõlemad löid väga usutava rolli. Kuidas siis mõjus meie mees selles ansambelis?

Võib julgelt öelda, et väärikalt. Ain Anger on õnneks seda osa laulnud juba mitmes lavastuses ja tema saksa keele hääldus on laitmatu. Anger suudab alati usutavalt edasi anda lavakuju sisulise ja ka välise karakteri, jääda ikka truuks helilooja muusikalistele nüanssidele. Esimese vaatuse suur duett koos Terfeliga moodustas tõeliselt haarava ansambli.

„Lendava hollandlase” lavastus sündis koostöös Zürichi ja Oslo ooperimajaga. Lavastaja **Andreas Homoki** oli oma otsingutes püüdnud vältida traditsioonilisi lahendusi, kus laval on kindlasti meri ja kaks laeva. Tema nägemus oli viinud kõik vaatused ühtemoodi suletud ruumidesse, mis pidid nagu kujutama reeder

Dirigent Hartmut Haenchen ja Ain Anger pärast esietendust.

ENN KUNILA

Dalandi kontorit; teises vaatuses klõbistavad sekretäritüdrukud ketramise muusika ja teksti ajal kirjutusmasinaid jms. Zürich on seda laadi eksperimentidega harjunud ning etendus (muidugi hoopis teiste osatäitjatega) olevat läinud väga hästi, kuid La Scala publikul on

igast ooperist oma ettekujutus ning kui lavastaja kummardama tuli, siis oli tema ainus tege lane, kes valjusti hüütud „buu-buu” saatel välja vilistati. Ka see on osa La Scala traditsioonidest ning on suur rõõm, et Ain Anger sai väga soojade aplauside osaliseks.

Wagneri ooperid on erakordne väljakutse

Külalislavastaja Daniel Slateriga vestleb Neeme Kuningas

sust on väga keeruline seletada neile, kes teevad nii-öelda normaalset tööd. Olen täielikult vabakutseline ega ole seotud ühegi konkreetse ooperiteatriga. Mind kutsutakse lavastama projektipõhiselt, tavaliselt sünnib leping paar aastat enne esietendust. Lavastusperioodide vahel kulub nädalate viisi aega, et arutada kunstnike, koreograafide, valguskunstnike ja assistentidega tulevaste lavastuste ideid ja ettevalmistusi. Aasta või pool enne proovi-

Miks on ooperihelilooja Richard Wagneri looming nii oluline ja tähtis? Mis ikkagi teeb tema ooperid nii eriliseks?

Wagneri loomingu unikaalsusest ja tähtsusest on kirjutatud sadu raamatuid, seega pelgan, et paarilausealine kokkuvõtte tunduks tüütu! On palju asjaolusid, mis tema ooperid selgelt teistest eristab: mitte ainult mõnede ooperite pikkus, vaid kindlasti teemavalik ja filosoofilised probleemid, aga ka tegelaskujud, kes on

lakkamatu muutumine on nimikangelasele liiast. Ta soovib küll tundelist suhet Elisabet-higa, kuid ihkab ka stabiilsust ja turvalisust, reegleid. Nii püüab ta Wartburgi tuua selle, mille avastas Veenusemäel, kuid see toob kaasa traagilised tagajärjed nii talle endale kui Elisabethile ...

Kuidas jõudsite etenduse visuaalse lahenduseni?

Daniel Slater proovisaalis.

LIINA VIRU

14. märtsil esietendub rahvusoperis Estonia Richard Wagneri 200. sünniaastapäeva tähistamiseks tema romantiline ooper „Tannhäuser”. See on siin ooperi kolmas lavastus pärast pikka vaheaega: esimesed esitused oli 1939. ja 1942. aastal (lisaks kontsertettekannet aastal 2003). Seekord on lavastaja Daniel Slater ja kunstnik Leslie Travers Inglismaalt, dirigent on Vello Pähn, valguskunstnik Anton Kulagin ja liikumisjuht Kati Kivitar.

Mister Slater, kuidas teist sai ooperilavastaja?

Daniel Slater: Minu ema on näitleja ning isa teatrijuht ja lavastaja, seega eeldan, et minu maandumine sellele erialale oli üsna mõõdapääsmatu. Muide, isa tuleb ka Tallinnasse „Tannhäuseri” esietendusele!

Olin lapsnäitleja mitmes tele- ja teatritükis ning lavastasin Cambrige'i ülikoolis palju näidendeid. Üsna varsti, kui olin alustanud elukutselise lavastajana Londoni vabateatrites, kutsus üks uus ooperikompanii mind tegema „Jevgeni Onegini” kammerlavastust. See oli mu esimene kokkupuude ooperiga ja armusin sellesse kunsti jäägitult. Mõne kuu pärast sain ettepaneku tulla tööle Põhja-Inglismaale Leedsis teatrisse Opera North, kus mulle anti lavastada esimene suurteos – Smetana „Müüdnud mõrsja”. Lavastust näidati ka Strasbourgis ja Berliinis ning nii algaski kümme aastat tagasi mu ooperilavastaja karjäär.

Mis teeb ooperilavastaja elukutse haruldaseks, eriliseks?

See on väga ebatavaline amet ning selle erili-

projektipõhiselt, tavaliselt sünnib leping paar aastat enne esietendust. Lavastusperioodide vahel kulub nädalate viisi aega, et arutada kunstnike, koreograafide, valguskunstnike ja assistentidega tulevaste lavastuste ideid ja arengusuundi. Aasta või pool enne prooviperioodi esitleme teatrile lavakujunduse lõplikku maketti.

See amet nõuab väga pikalt kodunt eemalolekut. Ajaks, mil esietendub „Tannhäuser”, olen kodust ära olnud kaks ja pool kuud, kuna just enne seda lavastasin Antwerpenis „Nabucco”.

Olete lavastanud teoseid laias ajaskaalas, Händeli, Mozarti, Verdi, Wagneri, Puccini, Prokofjevi, Britteni, Janáčeki jt heliloojate oopereid. Kas teil on välja kujunenud mõni lemmikautor või -ajastu?

On lavastajaid, kes seovad end tihedalt mõne ajastuga, kuid mina sellist vajadust ei tunne. Lavastan nii Händelit („Simson” ja „Xerxes”) kui Mozartit („Don Giovanni” ja „Võlufloöt”) ja Wagnerit sama kirega. Lisaks „Tannhäuserile” olen viimasel aastal toonud lavale ka „Lohengrini” ning „Tristani ja Isolde”. Iga helilooja esitab erinevaid väljakutseid ja sunnib mind otsima uusi lahendusi. Tegelikult tunnen end väga õnnelikuna, et mul on olnud võimalus kokku puutuda nii paljude esmaklassiliste heliloojate teostega. Sellegipoolest tuleb tunnistada, et soovin rohkem lavastada Janáčeki ja Brittenit!

Kas teie lavastaja-arsenalis on midagi ainult teile omast, made by Slater, millele kindel olete ja mida alati kasutate?

Ei, mingit universaalset arsenalit mul ei ole. Selle kohta tuleks küsida lauljatelt, kellega ma regulaarselt koos töotan. Lähenen igale lavastusele püüdes rõhutada seda, mis teeb sellest ooperist briljantse teose. Lahendan tüki probleeme nii, et need ei valmistaks publikule pettumust. Teen endale selgeks, kus asub teose tuum, leiän viisi, kuidas panna see tuum kõnelema selgelt ja asjakohaselt tänapäeva publikuga. Palju aega kulub mõeldes tüki peategelastele ja sellele, kuidas mina esitaksin üht või teist rolli lauljana, kes ma muidugi ei ole.

Peaaegu ütlesin, et tavaliselt on mu lavastused siiski mõistlikkuse piires modernsed, mitte tingimata ajastutruud, loodetavasti ka selge narratiivi ja täpse kontseptsiooniga, mis sellele teosele ainuomane.

on kirjutatud sadu raamatuid, seega peigan, et paarilausealine kokkuvõte tunduks tüütu! On palju asjaolusid, mis tema ooperid selgelt teistest eristab: mitte ainult mõnede ooperite pikkus, vaid kindlasti teemavalik ja filosoofilised probleemid, aga ka tegelaskujud, kes on teatud tunnete esmaavastajad, kes esitavad elule erakordselt võimsaid väljakutseid, kes kogevad inimelu äärmuslikke olukordi. See seletab võib-olla osatäitjate häälele esitatud äärmuslikke nõudmisi ... Wagneri ooperitega töötamine on erakordne väljakutse, need on meeletult teatraalsed ja loovad rohkelt kujutluspile.

Millest Tannhäuseri lugu teie lavastuses meile jutustab?

„Tannhäuser” on nõudlik ooper, üks Wagneri viimaseid, mida helilooja korduvalt ümber tegi, ikkagi ühegi redaktsiooniga lõplikult rähule jäämata. Keerukas on eelkõige Tannhäuseri kuju ise. See võib ettevaatamatu ja väär tõlgenduse tõttu jääda ebahuvitavaks ning Elisabethi ja Wolframi varju, kellest üks on Veenusemäe (stseen, millega ooper algab) ja teine Wartburgi (kus toimub enamik tegevusest) võrdkuju. Ooperi peateemaks on kahtlemata lõhe Veenusemäe sensuaalsuse ja Wartburgi intellektuaalsuse vahel ning Tannhäuseri uudishimulik püüe mõista mõlemat poolt. Vaatajale võibki jääda selgusetuks, milles peitub Veenusemäe külgetõmme (lõputu sensuaalsus ja kirk võivad tunduda pigem imala ja liigohtrana), Wartburgi asukad näitavad aga oma vaimset tühjust, eitades karmilt igasugust tundeelu ja karistades kõiki, kes nende reeglitest kinni ei pea. Koos kunstnik Leslie Traversiga rõhutame veel üht, lakka-matu muutumise (Veenusemägi) ja staatilise maailma (Wartburg) vastuolu. Tannhäuseril ei ole Venusega iialgi igav, sest naine on nii muutlik: näeme etenduse esimese veerand-tunni jooksul Venust viisteist korda ümber kehastumas! Samal ajal ei muutu Wartburgis miski. Dünaamika ja staatika vastandamine on võimsad instrumendid, nagu iga lavastaja selles kummalises ooperimaailmas suurepäraselt teab. Olles kogenud Wartburgi seisunud tardumust, loob Tannhäuser Veenusemäe oma kujutluspiltides.

Meie lavastuses esitab Venuse ja Elisabethi rolli sama laulja – üks on samal ajal teise arendus Tannhäuseri fantaasiates. Kuid ka Venuse

Kuidas jõudsite etenduse visuaalse lahenduseeni?

Leslie ja minu eesmärk oli kõigepealt näidata vastuolusid Tannhäuseri sisemaailmas, seejärel anda vaatajale ettekujutus Wartburgist, näidata, millisest maailmast ta tahab eemalduda ja miks. Siis loome Veenusemäe Wartburgi kujundusse, mis peaks osutama, et see justkui toimub Tannhäuseri kujutluses. Enamikus lavastustes tehakse vastupidi: et Veenusemägi transformeerub Wartburgiks. Meie kasutame ooperi avamängu selleks, et vaatajale need mõtted päralt jõuaksid. Näeme äärmuslikult karsket ja veatut ühiskonda valgete puhaste pindade vahel, kus kõik inimesed paistavad välja, liiguvad ja käituvad ühtviisi. Äkki hakkavad kõik seinad liikuma ja avaneb Veenusemägi, mis meie kujunduses ongi V-kujuline. Edasine jäägu publikule avastada.

Kuidas on sujunud töö rahvusoperi solistide ja kooriga?

See on olnud pingeline ja tööne aeg. Isegi koos kärbetega on puhast muusikat kahe ja poole tunni jagu (wagneriaanid vabandagu). Napi kuu jooksul olen teinud proove kahe solistide koosseisuga (kellest ükski pole oma rolli varem laulnud), 60-liikmelise kooriga, kaheksa lapse ja kümne tantsijaga! Kõik pidid end tublisti pingutama, muu hulgas ka selleks, et võõrkeelsest lavastajast aru saada. Õnneks olid etenduse liikumisjuht Kati Kivitar ja assistent Ellen Maiste mul alati tõlkijana käepärast, seega loodan, et kõik õeldu jõudis päralt.

Kas rahvusoperi lava on sobiva suurusega, et etendada „Tannhäuserit”?

Lavaproovideni jõuame sellel nädalal ja alles siis näeme, kuidas kujundus lavale sobitub. Muidugi on see Wagneri standardite järgi pisike lava, kuid mulle see isegi meeldib. Helilooja soovis oma oopereid näha just väiksematel lavadel, kus nõudmised näitlemisele on teistsugused, kaugel neist võtetest, mida kasutavad paljud Wagneri-lauljad. Mulle endale on see töö suureks vahelduseks. Äsja töin San Franciscos välja „Lohengrini” saalis, kuhu mahub 4000 vaatajat. Teie õdus pisike teater sobib suurepäraselt sellesse linna.